

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.04.030>

JEL classification: H21, H25, F14, O24, O33

UDC: 33.01:658.3.07:336.01

Мирослава БУБЛИК

доктор економічних наук, професор, професор,
кафедра менеджменту і міжнародного підприємництва,
Національний університет «Львівська політехніка», Україна
E-mail: my.bublyk@gmail.com
ORCID iD: 0000-0003-2403-0784

СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ ФІСКАЛЬНИХ ПОЛІТИК КРАЇН З ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОЮ ТОВАРНОЮ СТРУКТУРОЮ ЕКСПОРТУ

АНОТАЦІЯ

Вступ. Міжнародний досвід показує ефективність фіскальних політик країн з високотехнологічною товарною структурою експорту, що відкриває перспективи їх впровадження в Україні. Актуальність цієї проблеми зумовлена потребою України у переході від сировинно-орієнтованої моделі експорту до високотехнологічної, впровадивши перевірені на практиці сучасні фіскальні інструменти розвинених країн.

Мета. Дослідити особливості сучасних концепцій фіскальних політик країн з високотехнологічною товарною структурою експорту та їх можливості для України.

Метод (методологія). У процесі роботи використано методи аналізу, синтезу, порівняння, обґрунтування, абстрактно-логічний, табличний та статистичний.

Результати. Серед сучасних концепцій фіскальних політик країн з високотехнологічною товарною структурою експорту, було виділено сім концептуальних політик: податкової конкуренції, експортно-орієнтованого оподаткування, зеленого оподаткування, податково-митні кластери, цифрового адміністрування податків і мит, інноваційно-орієнтованого оподаткування та інтеграції до глобальних податкових ініціатив, які спрямовані на стимулювання інновацій, підтримку високотехнологічного бізнесу та забезпечення стійкості економіки через інструменти податкових пільг, цифрового адміністрування та зеленого оподаткування. Встановлено, що товарна структура експорту України, орієнтована на сировинні товари, не має ознак високотехнологічності та високої доданої вартості, незважаючи на наявність значного потенціалу в експорті інноваційної продукції. Рекомендовано систему заходів з удосконалення фіскальної політики та її інструментів для стимулювання високотехнологічного українського експорту шляхом впровадження податкових пільг та кредитів для високотехнологічного сектору, державних і приватних венчурних фондів та іноземних інвесторів у податково-митних кластерах, цифровізації та автоматизації митної інфраструктури, розширення інструментів зеленого оподаткування, адаптації законодавства до міжнародних стандартів, гармонізації фіскальних механізмів та розроблення положень стратегії диверсифікації експорту.

Ключові слова: фіскальна політика; національний експорт; високотехнологічна товарна структура експорту; ринки ЄС; розвиток економічної діяльності; Китай.

Вступ

Проблема дослідження фіскальних політик країн із високотехнологічною товарною

структурою експорту пов'язана із пошуком шляхів формування і реалізації таких механізмів податково-бюджетного

© Мирослава Бублик, 2024

Отримано: 15.11.2024 р.

Рекомендовано до друку: 06.12.2024 р.

Опубліковано: 20.12.2024 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати: Бублик М. Сучасні концепції фіскальних політик країн з високотехнологічною товарною структурою експорту. *Економічний аналіз*. 2024. Том 34. № 4. С. 30-41. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.04.030>

регулювання, які сприяють стимулюванню інноваційної діяльності, розвитку технологічних секторів та забезпеченню конкурентоспроможності на міжнародних ринках. Вивчення цих успішних сучасних концепцій є важливим для визначення ефективних інструментів фіскальної підтримки, які здатні забезпечити стійкий розвиток економіки, спрямований на створення продукції з високою доданою вартістю. концепції

Актуальність цієї проблеми зумовлена потребою України у переході від сировинно-орієнтованої моделі експорту до високотехнологічної, що вимагає впровадження сучасних фіскальних підходів, перевірених у практиці розвинених країн. Такі дослідження надають можливість адаптувати успішні стратегії для розвитку інноваційного потенціалу країни, підвищення її економічної стійкості та глобальної конкурентоспроможності.

Серед основних країн із високотехнологічною товарною структурою експорту є США з 20% у світовому експорті високотехнологічної продукції, Китай з понад 25%, який є світовим лідером завдяки значному обсягу виробництва електроніки, комп'ютерної техніки та іншої високотехнологічної продукції. Німеччина має близько 10% і зосереджується на виробництві медичних технологій, автомобільних компонентів та інженерії. Південна Корея з часткою у 7% відома експортом електроніки, напівпровідників і телекомунікаційного обладнання. Японія володіє близько 6% завдяки таким експортним товарам як електроніка, робототехніка та автомобільна техніка. Сінгапур відіграє значну роль в експорті електроніки, медичного обладнання та фармацевтичних препаратів, що дало йому досягти близько 3% світового експорту високотехнологічної продукції. Швейцарія, яка спеціалізується на медичних технологіях, фармацевтиці та точних приладах та Франція, основними експортними товарами якої є аерокосмічна техніка та енергетичне обладнання, мають по 2% світового високотехнологічного експорту. Ці країни демонструють різні підходи до фіскальної підтримки високотехнологічних секторів, які

сприяють їхньому успіху на міжнародних ринках.

Дослідженню високотехнологічних товарних структур експорту присвятили свої дослідження такі вчені: Браун Л. [1], Бублик М. [2-4], Ватсон А. [5], Доджав Г. [6], Ковальська-Стичень А. [7], Маккенн М. [8], Чен П. [9], Шипуліна Ю. [10-11], теоретико-методологічні засади концепцій фіскальних політик сформулювали: Арройо М. [12], Бота А. [13], Чжан Дж. [14], Коропецька Т. [15], Маццола Ф. [16] та ін.

Невирішеними питаннями в рамках проблеми сучасних концепцій фіскальних політик країн з високотехнологічною товарною структурою експорту залишається потреба у визначенні оптимального поєднання податкових стимулів та державних інвестицій для розвитку інноваційних секторів економіки, впливу цифровізації й екологізації на конкурентоспроможність високотехнологічних експортних секторів, і особливо, в адаптації фіскальних політик високотехнологічних країн до національних умов України. Ці аспекти вимагають подальшого вивчення та розробки відповідних теоретичних і практичних підходів.

Мета та завдання статті

Дослідження сучасних концепцій фіскальних політик країн з високотехнологічною товарною структурою експорту, їх особливостей та можливостей адаптації для України, є метою нашого дослідження, що визначає наступні завдання: 1) вивчити ключові аспекти сучасних концепцій фіскальних політик країн з високотехнологічною товарною структурою експорту; 2) проаналізувати сучасний стан і тенденції товарної структури експорту України у порівнянні з високотехнологічними країнами; 3) сформулювати рекомендації щодо адаптації ефективних інструментів фіскальної політики для стимулювання високотехнологічного експорту в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження

У наукових колах щоразу більше набирають популярності сучасні концепції фіскальних політик країн з високотехнологічною товарною структурою експорту [13; 17-19]. Узагальнюючи останні наукові дослідження і публікації [1-21], виділимо їх особливості, інструменти,

проаналізуємо існуючий досвід їх впровадження та можливість їх застосування в Україні, які детально наведено у табл.1.

Концептуальна політика податкової конкуренції (Tax Competition), яку в науковій літературі ще називають політикою залучення іноземних інвестицій, спрямована, в першу чергу, на залучення транснаціональних корпорацій до інвестицій у високотехнологічні сектори через зниження податкового навантаження, яке ефективно працює у країнах із сильним інституційним середовищем, але потребує збалансованого підходу, щоб уникнути втрат державного бюджету. Політика експортно орієнтованого оподаткування (Export-Oriented Taxation), яку в науковій літературі часто ще називають політикою стратегічного імпорту та експорту, є дієвим інструментом стимулювання виробництва продукції з високою доданою вартістю, проте вимагає дотримання міжнародних правил конкуренції (зокрема, норм СОТ).

Концептуальна політика зеленого оподаткування (Green Taxation) акцентує увагу на екологічній стійкості та інноваціях, стимулюючи виробників до впровадження екологічних технологій, що водночас є викликом для країн із низьким рівнем технологічного розвитку. Політика податково-митних кластерів (Tax and Customs Clusters), яку також ще називають політикою кластерного розвитку, забезпечує синергію між податковими та митними інструментами, сприяючи регіональному розвитку та інтеграції високотехнологічного експорту, але потребують значних інвестицій у кластерну інфраструктуру. Політика цифрового

адміністрування податків і мит (Digital Tax and Customs Administration) дозволяє спростити бюрократичні процедури, зменшити витрати часу й коштів для експортерів, проте вимагає значних інвестицій у цифровізацію та навчання кадрів.

Концептуальна політика інноваційно-орієнтованого оподаткування (Innovation-Oriented Taxation) фокусується на стимулюванні інновацій та досліджень шляхом надання податкових пільг, грантів, субсидій для НДДКР та високотехнологічних секторів. Концептуальна політика інтеграції до глобальних податкових ініціатив (Integration into Global Tax Initiatives), яку часто поєднують із політикою податкової гармонізації та прозорості, спрямована на узгодження податкової політики з глобальними стандартами (зокрема, OECD, BEPS) для покращення інвестиційного клімату та уникнення подвійного оподаткування. Як видно з табл. 1, ці концепції мають значний потенціал для вдосконалення фіскальної політики України. Їх адаптація до місцевих умов сприятиме диверсифікації структури експорту, стимулюванню інновацій та інтеграції у світову економіку, проте це потребує інституційної та інфраструктурної підтримки.

Проаналізуємо сучасний стан і тенденції товарної структури експорту України у порівнянні з провідними країнами світу. Україна залишається аграрно-сировинною економікою. Основу експорту складають сільськогосподарська продукція (зернові, олійні культури, олія), металургія (чорні метали, вироби з металу), а також мінеральна сировина.

Таблиця 1. Порівняння особливостей концепцій впливу фіскальної політики високотехнологічних країн на їх товарну структуру експорту [1-21]

Назва концепції	Суть	Інструменти	Міжнародний досвід	Перспективи для України
1	2	3	4	5
Податкова конкуренція (Tax Competition)	Зниження податкових ставок для приваблення бізнесу та інвестицій, особливо у високотехнологічні галузі, з метою підвищення конкурентоспроможності країни.	Зниження ставок корпоративного податку, пільги для інвесторів, угоди про уникнення подвійного оподаткування.	Ірландія успішно залучила ІТ-компанії завдяки низьким податкам на прибуток, Естонія – через спрощену систему адміністрування.	Створення сприятливого податкового середовища для високотехнологічних інвесторів; вдосконалення угод про уникнення подвійного оподаткування.

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5
Експортно орієнтоване оподаткування (Export-Oriented Taxation)	Орієнтація на підтримку підприємств, що виробляють продукцію для експорту, через зменшення податкового навантаження або дотації.	Експортні субсидії, зниження податків на прибуток експортних підприємств, пільги на експортну логістику.	У Китаї діють експортні субсидії для високотехнологічних товарів, у Німеччині – пільги на транспорт і логістику для експортерів.	Надання податкових пільг для підприємств, що експортують продукцію з високою доданою вартістю; стимулювання експортно-логістичної інфраструктури.
Зелене оподаткування (Green Taxation)	Стимулювання екологічно чистих технологій та скорочення впливу на довкілля через податкові пільги та регулювання екологічно небезпечних виробництв.	Зелений податок на викиди, податкові пільги для виробництва екологічно чистої продукції, дотації для зеленої енергетики.	У Швеції – знижені податки для відновлюваної енергетики, у Німеччині – податок на викиди CO2 із пільгами для екологічних виробництв.	Впровадження зеленого податку; надання пільг для підприємств, що впроваджують екологічні інновації та технології в Україні.
Податково-митні кластери (Tax and Customs Clusters)	Інтеграція податкових і митних пільг у рамках регіональних кластерів для стимулювання інноваційного експорту та залучення інвестицій.	Пільгове оподаткування та мита для учасників кластерів, інвестиції у кластери, знижені експортні тарифи.	У Китаї створено експортні зони з пільговим оподаткуванням, у Сингапурі діють митні пільги для інноваційних кластерів.	Створення кластерів для ІТ, фармацевтики та інших високотехнологічних галузей із пільговим податково-митним режимом.
Цифрове адміністрування податків і мит (Digital Tax and Customs Administration)	Впровадження цифрових технологій для оптимізації процедур адміністрування податків і мит, спрощення експортно-імпорتنних операцій.	Електронне декларування, блокчейн для митниці, цифрові платформи адміністрування податків.	У Сингапурі – повністю цифрові митні процедури, у Естонії – електронна система адміністрування податків із мінімальним втручанням людського фактора.	Впровадження цифрових платформ для оптимізації податково-митного адміністрування, створення автоматизованих інструментів для сприяння експортно-імпортним операціям.
Інноваційно-орієнтоване оподаткування (Innovation-Oriented Taxation)	Фокус на стимулюванні інновацій та досліджень шляхом податкових пільг для R&D та високотехнологічних секторів.	Податкові пільги для витрат на R&D, зниження ставок податку на прибуток для інноваційних підприємств, гранти та субсидії.	У США діють податкові кредити для інноваційних компаній, ЄС запроваджує Horizon Europe для фінансування інновацій.	Сприяє розвитку технологій, стимулює внутрішнє виробництво високотехнологічної продукції, але вимагає розбудови системи підтримки R&D.

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5
Інтеграція до глобальних податкових ініціатив (Integration into Global Tax Initiatives)	Узгодження податкової політики з глобальними стандартами (зокрема, OECD, BEPS) для покращення інвестиційного клімату та уникнення подвійного оподаткування.	Впровадження міжнародних стандартів, таких як мінімальний корпоративний податок, автоматичний обмін податковою інформацією.	ЄС та країни OECD активно застосовують рекомендації BEPS, що забезпечує прозорість та справедливість податкових систем.	Допомагає інтегруватися до світової економіки, покращує інвестиційний клімат, але потребує значних змін у законодавстві та податковому адмініструванні.

Продукція з високою доданою вартістю представлена слабо (менше 5% припадає на авіабудування чи ІТ-послуги). Основними торговельними партнерами є країни ЄС, Китай, Туреччина, Єгипет.

У провідних країнах з високотехнологічною структурою експорту (США, Німеччина, Японія, Південна Корея) основу експорту складають високотехнологічні товари: електроніка, програмне забезпечення, фармацевтика, автомобілі. Значна частка витрат спрямовується на R&D, що підкріплюється податковими стимулами. Переважають довгострокові

стратегії розвитку інноваційного сектору та цифрової економіки. Китай та Індія досягли прориву завдяки експортним реформам. Китай успішно перейшов від експорту сировини до продукції з високою доданою вартістю (електроніка, машини) завдяки субсидіям, експортно-орієнтованій податковій політиці. Індія розвинула ІТ-сектор, фармацевтику, які стали вагомими експортними статтями. У табл. 2 наведено основні відмінності України від провідних країн з високотехнологічною структурою експорту.

Таблиця 2. Основні відмінності України від провідних країн

Параметр	Україна	Провідні країни
Основні експортні товари	Сировина, сільськогосподарська продукція	Високотехнологічні товари
Частка R&D у ВВП	~0,4%	2–4%
Експорт послуг	ІТ-послуги набувають розвитку	Висока частка послуг у структурі
Фіскальні стимули	Недостатні, обмежений доступ до пільг	Широкий спектр податкових інструментів

Серед позитивних тенденції товарної структури експорту України бачимо зростання ролі ІТ-сектору. Частка ІТ-послуг у загальному експорті зростає, але в абсолютних цифрах залишається незначною порівняно з провідними країнами. Посилюється також аграрна складова. Проте, розширення виробництва зернових і олійних культур збільшує тільки сировинну орієнтованість експорту. Серед негативних тенденцій спостерігається низький рівень диверсифікації, оскільки український експорт залишається залежним від невеликої кількості товарних груп.

Таким чином, головною проблемою України є низька частка продукції з високою доданою вартістю через недостатню підтримку інновацій та слабкі фіскальні стимули. У майбутньому, розвиток кластерного підходу, підтримка ІТ-індустрії та впровадження сучасних інструментів зеленого оподаткування зможуть покращити її.

Проаналізуємо динаміку географічної структури зовнішньої торгівлі товарами у період 2013-2023 рр. (табл. 3). Як видно з табл.3 на загальні обсяги експорту та імпорту у 2014 р. та 2022 р. вплинула розпочата війна. Таке падіння експорту та зростання імпорту відповідно, звичайно, впливає на зниження

бюджетних надходжень. У період 2013–2023 рр. експорт зменшився з 63,320.7 млн дол. у 2013 р. до 36,182.9 млн дол. у 2023 р., що свідчить про зниження експортного потенціалу, особливо в умовах бойових дій та втрати територій. Імпорт також демонстрував зниження в окремі роки, але в 2023 р. (63,567.0 млн дол.) він перевищив показники експорту,

що формує негативне сальдо зовнішньої торгівлі. Частка експорту до країн СНД різко зменшилася з 22,077.3 млн дол. у 2013 р. до мінімальних значень після 2014 р., що пов'язано з військовими діями та політичним курсом України на зменшення залежності від ринків СНД.

Таблиця 3. Динаміка географічної структури зовнішньої торгівлі товарами у період 2013-2023 рр., млн. дол. США [22]

Рік	Всього	Країни СНД	Інші країни світу	Європа	Країни ЄС	Азія	Африка	Америка	Австралія і Океанія
Експорт									
2013	63320,7	22077,3	41243,4	17064,2	16048,4	16813,0	5094,7	2163,6	40,1
2014	53901,7	14882,3	39019,4	17122,1	16413,7	15350,9	5098,2	1372,2	23,5
2015	38127,1	7806,1	30321,0	13248,3	12647,3	12378,9	3803,3	785,6	13,6
2016	36361,7	6031,5	30330,2	13790,1	13178,5	11796,3	3865,1	735,2	18,3
2017	43264,7	6916,4	36348,3	17901,9	17053,4	12967,3	4047,7	1207,9	71,9
2018	47335,0	7025,2	40309,8	20606,0	19572,8	13754,1	4127,0	1620,0	48,6
2019	50054,6	–	–	26739,5	20122,7	16646,1	4971,5	1467,9	59,0
2020	49191,8	–	–	23736,1	17938,1	19699,0	4048,0	1548,9	67,1
2021	68072,3	–	–	34213,6	26793,0	24762,1	5626,8	3258,5	73,9
2022	44135,6	–	–	30271,7	27890,7	10467,7	2129,8	1190,6	29,0
2023	36182,9	–	–	24889,8	23392,1	8811,4	1677,9	754,3	21,3
Імпорт									
2013	76986,8	27941,6	49045,2	28566,2	25640,3	15237,3	749,8	4339,9	93,7
2014	54428,7	17276,9	37151,8	22383,0	20377,1	10848,3	679,9	3021,5	182,2
2015	37516,4	10485,5	27030,9	16665,3	14760,0	7235,8	601,7	2336,6	169,6
2016	39249,8	8565,4	30684,4	18470,2	16431,6	8920,5	553,9	2594,8	120,6
2017	49607,2	11477,9	38129,3	22922,4	20000,4	10679,4	719,0	3615,6	151,4
2018	57187,6	13209,1	43978,5	25370,8	22324,4	13617,3	757,9	4110,6	69,3
2019	60800,2	–	–	38001,9	24242,3	17394,5	819,2	4397,7	116,8
2020	54336,1	–	–	32811,9	23125,5	16390,0	810,3	4239,0	45,8
2021	72843,1	–	–	44327,7	28954,3	22244,6	1213,1	4833,1	178,1
2022	55295,7	–	–	32427,1	26962,4	18839,4	596,8	3165,1	230,6
2023	63567,0	–	–	35384,1	32487,3	23296,9	713,9	4046,5	102,1

Прим. Дані з 2019 р. не заповнюються та не враховують тимчасово окупованих російською федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії.

Експорт до Європи зріс із 17,064.2 млн дол. у 2013 році до 24,889.8 млн дол. у 2023 р. Частка країн ЄС у загальному експорті стабільно зростала, що є результатом інтеграційних процесів і Угоди про асоціацію з ЄС. Імпорт із Європи також зріс, становлячи 35,384.1 млн дол. у 2023 р., що вказує на зміцнення економічних зв'язків. Експорт до Азії залишався значним, але скоротився з 16,813.0 млн дол. у 2013 р. до 8,811.4 млн дол. у 2023 р., що вказує на втрату ринків у цьому регіоні. Імпорт із Азії залишався стабільним і таки збільшився до 23,296.9 млн дол. у 2023 р. Експорт до Африки

знизився, особливо після 2020 р., через логістичні труднощі. Експорт до Америки і Австралії та Океанії має незначну частку, яка в останні роки ще більше скоротилася. Таким чином, Європейський Союз став ключовим торговельним партнером України, значно збільшивши свою частку у структурі експорту та імпорту. Втрата ринків СНД змусила Україну шукати нові можливості для диверсифікації, однак експорт до інших регіонів, таких як Азія та Африка, демонструє нестабільність. Значно посилюється вплив війни. Якщо з 2014 р. зниження обсягів торгівлі було зумовлене

анексією територій, то з початком повномасштабної фази війни у 2022 р. воно посилилося інтенсивними військовими діями та змінами економічної структури країни. Україні слід розширити ринки збуту, перемістивши акцент на ринки Азії, Африки та Латинської Америки через торговельні місії та угоди про вільну торгівлю. Також доцільно проводити інтеграцію в європейські ланцюги постачання шляхом зміцнення зв'язків із ЄС через стандартизацію продукції та адаптацію до їхніх вимог. Найважчим є завдання збільшення інвестицій у високотехнологічний експорт шляхом створення програм підтримки експортерів, що орієнтовані на продукцію з високою доданою вартістю.

Узагальнюючи розглянуті раніше ключові аспекти сучасних концепцій фіскальних політик та поточний стан української товарної структури експорту рекомендуємо систему заходів, які слід здійснити в Україні з метою адаптування її фіскальної політики для стимулювання високотехнологічного експорту. Перш за все, слід запровадити податкові пільги для підприємств, що інвестують у дослідження та розробки (R&D), або здійснюють експорт високотехнологічної продукції. У США діє така система податкових кредитів для R&D, що значно стимулює інновації. Впровадження таких податкових стимулів для високотехнологічних секторів сприятиме збільшенню інвестицій у НДДКР та науково-дослідні проекти і, відповідно, стимулюватиме експорт інноваційної продукції.

Важливо також створювати податково-митні кластери шляхом формування спеціальних економічних зон або кластерів із низьким рівнем оподаткування для інноваційних підприємств. У Китаї такі високотехнологічні зони розвитку надають знижені ставки податків для стартапів та іноземних інвесторів, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності продукції та залучення іноземних інвестицій у високотехнологічні сектори.

Доцільно також запровадити політику експортно-орієнтованого оподаткування шляхом надання податкових знижок або звільнення від оподаткування доходів, що отримані з експорту продукції, яка має високу додану вартість. Таким досвід є в Ірландії, де діє корпоративний податок на рівні 12,5% для

експортерів інноваційної продукції. Фіскальна політика експортно-орієнтованого оподаткування сприяє зниженню собівартості продукції, що підвищуватиме її рівень конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

Рекомендуємо в Україні також для стимулювання високотехнологічного експорту провести цифровізацію податково-митної адміністрації через впровадження цифрових інструментів для автоматизації процесів декларування експорту, спрощення процедур повернення ПДВ для експортерів. Успішним є досвід Естонії, яка повністю автоматизувала податкові процеси, що значно знизило адміністративні витрати. Цифровізовані інструменти фіскальної політики сприяють зменшенню корупційних ризиків і витрат часу для експортерів.

Надзвичайно важливим є впровадження зеленого оподаткування через надання податкових пільг для компаній, що виробляють екологічно чисту продукцію або використовують енергозберігаючі технології. Для прикладу, у Німеччині надаються субсидії на екологічні інновації та зниження викидів вуглецю. Така зелена адаптація інструментів фіскальної політики стимулюватиме розвиток зелених технологій, які мають високий експортний потенціал.

Звичайно, що для стимулювання високотехнологічного експорту неможливо обійтися без підтримки стартапів через грантові програми та венчурні фонди. Для цього рекомендуємо впровадити у систему фіскальної політики механізм окремого оподаткування державних і приватних венчурних фондів з метою підтримки високотехнологічних стартапів, орієнтованих на експорт. Багаторічний досвід має Ізраїль, де вже давно використовуються венчурні програми для стимулювання стартапів у сфері ІТ та біотехнологій. Це сприятиме розвитку інноваційних секторів економіки, здатних стати основою високотехнологічного експорту.

Враховуючи цілеспрямований рух України до членства в ЄС, рекомендуємо посилити процес гармонізації податкової політики з міжнародними стандартами через удосконалення податкового законодавства та приведення його у відповідність до норм ЄС і

COT. Країни ЄС уніфікували податкову політику для стимулювання торгівлі в межах блоку, тому реальні практичні кроки в цьому напрямі сприятимуть підвищенню довіри іноземних партнерів і зростанню міжнародної торгівлі.

В останні роки, особливо під час повномасштабної збройної агресії росії, далася в знаки відсутність стратегії диверсифікації експорту, розробку якої рекомендуємо розпочати якнайшвидше із затвердження урядом довгострокових програм із підтримки високотехнологічного виробництва, де особлива увага має бути сконцентрована на виході високотехнологічної продукції на зовнішні ринки. У всьому світі відомий результат роботи уряду Південній Кореї, де активно підтримуються експортно орієнтовані сектори саме через державні стратегії. Звичайно, що очікуваний результат буде поступовим, однак ефект зміни структури експорту України на користь продукції з високою доданою вартістю буде суттєвим.

Таким чином, ці фіскальні інструменти допоможуть адаптувати найкращі світові практики до умов України та забезпечити перехід до конкурентоспроможної, інноваційної економіки.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Отже, дослідивши сучасні концепції фіскальних політик країн з високотехнологічною товарною структурою експорту, було вивчено ключові аспекти цих концепцій, проаналізовано сучасний стан і тенденції товарної структури експорту України у порівнянні з високотехнологічними країнами та сформульовано рекомендації щодо адаптації ефективних інструментів фіскальної політики для стимулювання

високотехнологічного експорту в Україні. Це дозволило виділити ключові аспекти цих сучасних концепцій, серед яких стимулювання інновацій, підтримка високотехнологічного бізнесу та забезпечення стійкості економіки через інструменти податкових пільг, цифрового адміністрування та зеленого оподаткування. Міжнародний досвід показує ефективність цих підходів у формуванні конкурентоспроможної експортної структури, що відкриває перспективи їх адаптації в Україні. Аналіз показав, що товарна структура експорту України значною мірою орієнтована на сировинні товари, тоді як провідні країни акцентують на високотехнологічній продукції з високою доданою вартістю. Основними тенденціями в Україні є поступова диверсифікація експорту та зростання частки торгівлі з ЄС, однак залишається значний потенціал для розвитку експорту інноваційної продукції. Рекомендовані заходи включають удосконалення фіскальної політики через стимулювання інвестицій у науково-технічний розвиток та створення сприятливих умов для експортоорієнтованих підприємств. Також важливими є податкові пільги для високотехнологічних компаній, вдосконалення митної інфраструктури та адаптація законодавства до міжнародних стандартів.

Перспективою подальших досліджень є вивчення ефективності фіскальних інструментів при стимулюванні високотехнологічного експорту, зокрема впливу податкових пільг та митних преференцій на конкурентоспроможність українських високотехнологічних товарів на міжнародних ринках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Brown, L.K., & Troutt, E. (2018). A reanalysis of the trade and welfare effects of export subsidies. *Economics Letters*, 25(6), 420-424. <https://doi.org/10.1080/13504851.2017.1329>
2. Bublyk, M., Petryshyn, N., Medvid, R. (2019). Analysis of export policy of timber trade in the conditions of international economic activity. *Economic analysis*, 29 (3), 5 - 11. DOI: <http://dx.doi.org/10.35774/econa2019.03.005>

3. Bublyk M. (2013). Economic evaluation of technogenic losses of business entities on fuzzy logic based opportunities. *Zarządzanie organizacją w warunkach niepewności teoria i praktyka*. P. 19-29.
4. Bublyk, M., Petryshyn, N., Medvid, R. (2019). Development of export policy of forest resources trade in the conditions of european integration. *Economics. Ecology. Socium*, 3, 45 – 55. <https://doi.org/10.31520/2616-7107/2019.3.4-6>
5. Watson, A. (2021). Trade credit, trade income elasticity and the international transmission of shocks. *Eurasian Econ Rev*, 11, 687-733. <https://doi.org/10.1007/s40822-2>.
6. Doojav, G., Luvsannyam, D., & Enkh-Amgalan, E. (2023). Effects of global liquidity and commodity market shocks in a commodity-exporting developing economy. *Journal of Commodity Markets*, 30, 100332. <https://doi.org/10.1016/j.jcomm.2023.100332>
7. Kowalska-Styczen, A., Bublyk, M., Lytvyn, V. (2023). Green innovative economy remodeling based on economic complexity. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity* 9 (3), 100091. <https://doi.org/10.1016/j.joitmc.2023.100091>
8. McKenna, M., Le Heron, R., & Roche, M. (2001). Living local, growing global: Renegotiating the export production regime in New Zealand's pipfruit sector. *Geoforum*, 32(2), 157-166. [https://doi.org/10.1016/S0016-7185\(00\)00012-9](https://doi.org/10.1016/S0016-7185(00)00012-9)
9. Chen, P., & Miao, X. (2024). Understanding the role of China's factors in international commodity price fluctuations: A perspective of monetary-fiscal policy interaction. *Economic Analysis and Policy*, 81, 1464-1483. <https://doi.org/10.1016/j.eap.2024.02.022>
10. Шипуліна, Ю.С. (ред.) (2012). Механізм управління потенціалом інноваційного розвитку промислових підприємств. Суми: ТОВ «ДД» Папірус».
11. Bublyk, M., Vysotska, V., Matseliukh, Yu., Mayik, V., & Nashkerska M. (2020). Assessing losses of human capital due to man-made pollution caused by emergencies. *CEUR Workshop Proceedings*, 2805, 74–86.
12. Arroyo Marioli, F., Fatas, A., & Vasishtha, G. (2024). Fiscal policy volatility and growth in emerging markets and developing economies. *International Review of Economics & Finance*, 92, 758-777. <https://doi.org/10.1016/j.iref.2024.01.041>
13. Botta, A., Porcile, G., Spinola, D., & Yajima, G. T. (2023). Financial integration, productive development and fiscal policy space in developing countries. *Structural Change and Economic Dynamics*, 66, 175-188. <https://doi.org/10.1016/j.strueco.2023.04.016>
14. Zhang, J. (2024). Evaluation of fiscal policy with text mining under «dual carbon» target in China. *Heliyon*, 10(13), e33466. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e33466>
15. Коропецька, Т. О., Бублик, М. І. (2008). Аналіз методів економічної оцінки збитків, завданих лісовому господарству надзвичайними ситуаціями техногенного характеру. *Вісник НУЛП*, 611, 71–80.
16. Mazzola, F., & Gambina, D. (2024). Cohesion policy and domestic fiscal expenditure in Italian regions: A sectoral ex-post assessment of the additionality principle. *Papers in Regional Science*, 104(2), 100078. <https://doi.org/10.1016/j.pirs.2024.100078>
17. Бублик, М.І., Бабій, Т.І. (2009). Розвиток логістики в сучасних умовах функціонування ринку. *Науковий вісник НЛТУ України*, 19(6), 138-142.
18. Бублик, М. І. (2014). Модель економічного оцінювання техногенних збитків в національному господарстві. *Black Sea Scientific Journal of Academic Research. Economic Science*, 12 (05), 44-50.

19. Moridian, A., Radulescu, M., Kumar, P., Radu, M. T., & Mohammad, J. (2024). New insights on immigration, fiscal policy and unemployment rate in EU countries – A quantile regression approach. *Heliyon*, 10(13), e33519. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e33519>
20. Бублик, М. І. (2009). Страхування техногенних збитків – новий сегмент на ринку екологічного страхування в Україні. *Вісник НУЛП*, 640, 23–33.
21. Golpe, A. A., Sánchez-Fuentes, A. J., & Vides, J. C. (2023). Fiscal sustainability, monetary policy and economic growth in the Euro Area: In search of the ultimate causal path. *Economic Analysis and Policy*, 78, 1026-1045. <https://doi.org/10.1016/j.eap.2023.04.038>
22. Державна служба статистики. (2024, 1 вересня). <https://www.ukrstat.gov.ua>

REFERENCES

1. Brown, L. K., & Troutt, E. (2018). A reanalysis of the trade and welfare effects of export subsidies. *Economics Letters*, 25(6), 420-424. <https://doi.org/10.1080/13504851.2017.1329>
2. Bublyk, M., Petryshyn, N., Medvid, R. (2019). Analysis of export policy of timber trade in the conditions of international economic activity. *Economic analysis*, 29 (3), 5-11. <http://dx.doi.org/10.35774/econa2019.03.005>.
3. Bublyk M. (2013). Economic evaluation of technogenic losses of business entities on fuzzy logic based opportunities. *Zarządzanie organizacją w warunkach niepewności teoria i praktyka*, 19 – 29.
4. Bublyk, M., Petryshyn, N., Medvid, R. (2019). Development of export policy of forest resources trade in the conditions of european integration. *Economics. Ecology. Socium*, 3, 45-55. <https://doi.org/10.31520/2616-7107/2019.3.4-6>
5. Watson, A. (2021). Trade credit, trade income elasticity and the international transmission of shocks. *Eurasian Econ Rev*, 11, 687-733. <https://doi.org/10.1007/s40822-2>.
6. Doojav, G., Luvsannyam, D., & Enkh-Amgalan, E. (2023). Effects of global liquidity and commodity market shocks in a commodity-exporting developing economy. *Journal of Commodity Markets*, 30, 100332. <https://doi.org/10.1016/j.jcomm.2023.100332>
7. Kowalska-Styczen, A., Bublyk, M., Lytvyn, V. (2023). Green innovative economy remodeling based on economic complexity. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity* 9 (3), 100091. <https://doi.org/10.1016/j.joitmc.2023.100091>
8. McKenna, M., Le Heron, R., & Roche, M. (2001). Living local, growing global: Renegotiating the export production regime in New Zealand's pipfruit sector. *Geoforum*, 32(2), 157-166. [https://doi.org/10.1016/S0016-7185\(00\)00012-9](https://doi.org/10.1016/S0016-7185(00)00012-9)
9. Chen, P., & Miao, X. (2024). Understanding the role of China's factors in international commodity price fluctuations: A perspective of monetary-fiscal policy interaction. *Economic Analysis and Policy*, 81, 1464-1483. <https://doi.org/10.1016/j.eap.2024.02.022>
10. Shipulina Yu.S. (Ed.) (2012). *Mechanism for managing the potential for innovative development of industrial enterprises*, Sumy: LLC «DD» Papyrus».
11. Bublyk, M., Vysotska, V., Matseliukh, Yu., Mayik, V., & Nashkerska M. (2020). Assessing losses of human capital due to man-made pollution caused by emergencies. *CEUR Workshop Proceedings*, 2805, 74–86.

12. Arroyo Marioli, F., Fatas, A., & Vasishtha, G. (2024). Fiscal policy volatility and growth in emerging markets and developing economies. *International Review of Economics & Finance*, 92, 758-777. <https://doi.org/10.1016/j.iref.2024.01.041>
13. Botta, A., Porcile, G., Spinola, D., & Yajima, G. T. (2023). Financial integration, productive development and fiscal policy space in developing countries. *Structural Change and Economic Dynamics*, 66, 175-188. <https://doi.org/10.1016/j.strueco.2023.04.016>
14. Zhang, J. (2024). Evaluation of fiscal policy with text mining under «dual carbon» target in China. *Heliyon*, 10(13), e33466. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e33466>
15. Bublyk, M., Koropetska, T.O. (2008). Analysis of the methods of economic evaluation of damage caused to forestry by man-made emergency situations. *Bulletin of LPNU*, 611, 71–80.
16. Mazzola, F., & Gambina, D. (2024). Cohesion policy and domestic fiscal expenditure in Italian regions: A sectoral ex-post assessment of the additionality principle. *Papers in Regional Science*, 104(2), 100078. <https://doi.org/10.1016/j.pirs.2024.100078>
17. Bublyk, M. I., Babiy, T. I. (2009). Development of logistic in modern operating of market conditions. *Scientific Bulletin of UNFU*, 19(6), 138-142.
18. Bublyk, M. I. (2014). Model of economic evaluation of man-made damage to the national economy. *Black Sea Scient. Journ. of Acad. Res. Economic Science* 12 (05), 44-50.
19. Moridian, A., Radulescu, M., Kumar, P., Radu, M. T., & Mohammad, J. (2024). New insights on immigration, fiscal policy and unemployment rate in EU countries – A quantile regression approach. *Heliyon*, 10(13), e33519. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e33519>
20. Bublyk, M. I. (2009). Man-made loss insurance is a new segment of the environmental insurance market in Ukraine. *Bulletin of LPNU*, 640, 23–33.
21. Golpe, A. A., Sánchez-Fuentes, A. J., & Vides, J. C. (2023). Fiscal sustainability, monetary policy and economic growth in the Euro Area: In search of the ultimate causal path. *Economic Analysis and Policy*, 78, 1026-1045. <https://doi.org/10.1016/j.eap.2023.04.038>
22. State Statistics Service of Ukraine. (2024). <https://www.ukrstat.gov.ua>.

Myroslava Bublyk, Doctor of Economic Sciences, Professor, Department of Management and International Business, Lviv Polytechnic National University, Ukraine

Modern concepts of fiscal policies of countries with high-tech commodity export structure

Abstract

Introduction. International experience shows the effectiveness of fiscal policies of countries with a high-tech commodity structure of exports, which opens up prospects for their implementation in Ukraine. The relevance of this problem is due to the need for Ukraine to transition from a raw material-oriented export model to a high-tech one, by introducing modern fiscal instruments of developed countries that have been tested in practice.

Purpose. To study the features of modern concepts of fiscal policies of countries with a high-tech commodity structure of exports and their possibilities for Ukraine.

Method (methodology). In the process of work, the methods of analysis, synthesis, comparison, justification, abstract-logical, tabular and statistical were used.

Results. Among the modern concepts of fiscal policies of countries with a high-tech commodity structure of exports, seven conceptual policies were identified: tax competition, export-oriented taxation, green taxation, tax and customs clusters, digital administration of taxes and duties, innovation-oriented taxation and integration into global tax initiatives aimed at stimulating innovation, supporting high-tech business and ensuring economic sustainability through the tools of tax benefits, digital administration and green taxation. It was found that the commodity structure of Ukraine's exports, focused on raw materials, does not have signs of high technology and high added value, despite the

presence of significant potential in the export of innovative products. A system of measures to improve fiscal policy and its instruments is recommended to stimulate high-tech Ukrainian exports by introducing tax breaks and loans for the high-tech sector, public and private venture funds, and foreign investors in tax and customs clusters, digitalization and automation of customs infrastructure, expansion of green taxation instruments, adaptation of legislation to international standards, harmonization of fiscal mechanisms, and development of export diversification strategy provisions.

Keywords: fiscal policy; national exports; high-tech commodity structure of exports; EU markets; development of economic activity; China.

Cite as: Bublyk, M. (2024). Modern concepts of fiscal policies of countries with high-tech commodity export structure. *Economic analysis*, 34 (4), 30-41. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.04.030>